

Slavko Pregl

Čas za spremembe

V zadnjem času je pri nas vse pogosteje slišati vse več zamisli, kako bi rešili velike težave, s katerimi se srečujejo avtorji, založniki in bralci na majhnem trgu, kot je Slovenija. V ospredju je izvirna slovenska literatura, predvidoma tudi tista, ki ji pogosto dodajamo opredelitev, da je v javnem interesu. Zato je potrebna posebne javne skrbi, saj (pre)majhen trg vseh zadreg ne more urediti sam. Pogovor o tem za zdaj še ni preveč živahen in je obremenjen s številnimi predsodki in redkimi stvarnimi argumenti.

Očarljivo količino neslanosti so v pogovor o knjigah vnesli ljudje, ki se dejansko nikoli niso neposredno soočili s trgov, a o njem na teoretski ravni veliko vedo. Tudi življenje knjig naj bi potekalo po osnovnih zakonih ponudbe in povpraševanja; tiskana beseda naj cveti v takem obsegu, kakršnega neposredno zaliva količina pripravljenosti iz posamičnih kupčevih žepov. Osupljivo zanemarjanje vednosti o tem, kaj je materni jezik in kakšno je kulturno življenje majhnega naroda (in majhne države, točneje, majhnega gospodarstva), se bo morda končno izkazalo za prešibak argument v pogovoru zdaj, ko svetovni ekonomski liberalizem doživlja težko krizo na mednarodnih gospodarskih širjavah. Če ta koncept ne more veljati niti v globalni ekonomiji, toliko teže velja v (nacionalni) kulturi. Morda prihaja trenutek, ko se bo pogovor o knjigah, v katerem so doslej prepričani prepričevali prepričane, laže preselil v širše družbene okvire. Dobro bi bilo, da bi končni dogovori bolj temeljili na dejanskih podatkih in manj na verbalni (politični) spretnosti.

***

Pogled na uradne številke nam pove, da v Sloveniji dobiva plačo v založništvu nekaj več kot 1.000 ljudi, da imamo 500 (plačanih) knjigo-tržcev, nekaj več kot 1.500 knjižničarjev in približno 5.000 zaposlenih v tiskarstvu. Če dodamo še znanstvenike, profesorje in druge, ki se poklicno

ukvarjajo s književnostjo in knjigami, se polagoma bližamo številu 10.000 tistih, ki živijo "od knjig". Avtorje, ki lahko živijo od svojega pisanja pri nas, pa lahko preštejemo na prste obeh rok. Razmerje je skrajno nespodobno.

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je honorar za avtorsko polo izvirnega besedila znašal povprečno slovensko plačo. Zdaj, po štiridesetih letih nenehnega gospodarskega napredka, znaša četrtno povprečne slovenske plače. Seveda so izjeme (znani pisec učbenikov, ki je pred leti ob redni plači v letu dni zaslužil še 170 milijonov takratnih tolarjev, zaradi visokih honorarjev pa so ga ovadili tudi lani), a brez dvoma gre za izrazito splošno podcenjevanje pisateljskega dela.

Približno pošten pogled, ki mu številke niso tuje, nedvoumno pokaže, da so v loku od avtorjev do založnikov, knjižničarjev in bralcev v življenju knjige v daleč najslabšem položaju prav avtorji, ustvarjalci.

Zato ni čudno, da je tudi Slovenija leta 2004 napravila pomemben korak naprej pri urejanju položaja avtorjev z izplačevanjem knjižničnega nadomestila, kot je od nje "terjala" Evropa. Gre za poplačilo avtorjem, katerih dela se v splošnih knjižnicah brezplačno izposojajo. Država tako daje ljudem pravico do brezplačnega dostopa do informacij in literature, hkrati pa ustvarjalcem teh gradiv daje nekaj nadomestila.

Pri nas smo dobri bralci; točneje, člani knjižnic so dobri bralci, saj izposoja oblikuje podatek, da si vsak državljan Slovenije izposodi 12 knjig na leto (in kupi 2). Približno 7% je izposoj slovenskih izvirnih knjig. Podatki veljajo za splošne knjižnice oziroma tiste, ki so vključene v sistem COBISS. V njem praviloma ni šolskih knjižnic, ki bi seveda zelo povečale število vseh izposoj in hkrati število izposoj avtorjev knjig za otroke in mladino, ki tudi v sistemu COBISS med domačimi avtorji prevladujejo.

Zamisel, da naj avtorji za izposajo svojih del v javnih knjižnicah nekaj dobijo, temelji na preprosti predpostavki: ker si ljudje lahko knjige izposodijo zastonj, jih pač ne kupijo (še posebno če so plače nizke in je družinski proračun treba skrbno oblikovati). V strukturi prodajne cene vsake knjige pa je neki del namenjen tudi avtorju; vsaka prebrana (in ne prodana) knjiga torej pomeni manjši delež avtorja. Če vzamemo (najbolj razglašeni) primer Dese Muck, ki je avtorica najbolj izposojanih slovenskih izvirnih knjig, in ga rahlo poenostavimo, je račun tak: njene knjige si vsako leto izposodijo več kot 60.000-krat. Po obstoječem sistemu knjižničnega nadomestila ji iz državnega proračuna (NE iz denarja, namenjenega knjižnicam) izplačajo približno dobrih 6.000 evrov. Če bi založba, ki izdaja njene knjige, prodala 60.000 knjig in če bi bila povprečna cena izvoda 25 evrov in če bi avtorica v okviru avtorskih pravic dobila 6% od malo-prodajne cene, bi njen honorar znašal 90.000 evrov. Seveda ne bi prodali

60.000 izvodov in sijajno je, da si njene knjige izposodijo 60.000-krat; ni pa sijajno, da od njenih knjig dobro živi založba, da so normalno plačani tisti, ki njena dela tiskajo in izposojajo, ona pa od svojega pisateljskega dela ne more (dobro) živeti. Če je tako z najbolj brano avtorico, si ni težko predstavljati, kako je s tistimi, ki niso v vrhu izposoje.

Vsekakor je sistem knjižničnega nadomestila eden izmed temeljev urejanja materialnega položaja avtorjev – to kažejo tudi podatki držav, v katerih ta mehanizem uporabljajo. Seveda pa ga je treba obdati še z drugimi potrebnimi stvarmi.

Pogosto se omenja irski primer: tam poznajo umetniško davčno izjemo. Gre za to, da ustvarjalci, katerih delo pomeni "surovino" v kulturnih industrijah, ne plačujejo davka. Zakaj? Ker na tej podlagi raste proizvodnja, ki je v nadaljevanju obdavčena; in tega davka je tem več, čim več je dobre "surovine". Primer s področja knjižne ustvarjalnosti: pred časom je bilo izračunano, da je vrhunski slovenski ustvarjalec knjig za otroke Kajetan Kovič za ves svoj življenjski opus dobil približno 400.000 evrov honorarjev (malo manj, kot v letu dni prejme član uprave večjega podjetja, katerega solastnik je država! Ali – malo manj, kot je za svoje Potterje iz avtorskih pravic samo iz Slovenije v nekaj letih prejela Rowlingova). Že spet ob predpostavki, da je bil njegov delež v maloprodajni ceni knjig 6%, to pomeni, da je omogočil za 6,4 milijona evrov proizvodnje kulturni industriji (plač v papirnicah, tiskarnah, založbah, knjigarnah, knjižnicah itn.) ter da je vsak evro, ki so ga investirali vanj, prinesel 16 evrov prodajne vrednosti. Glede na to bi bilo zelo smiselno, če Kovičevo delo ne bi bilo obdavčeno in bi bil nagrajen, če bi delal več, s tem pa bi ustvaril več "surovine" za kulturno industrijo, se pravi tiskarstvo, založništvo, knjigotrštvo itn. Če računamo naprej in upoštevamo, da je slovenski davek na knjige 8,5%, ugotovimo, da je država od knjig, katerih avtor je Kovič, pobrala več kot pol milijona evrov davka (oziroma 20% več, kot je zaslužil Kovič!).

Pri nas za zdaj o umetniški davčni izjemi ne razmišljamo, četudi številke kažejo, da bi bila tudi z gospodarskega vidika nekaj zelo pametnega. Bliže nam je (pogosto tudi iracionalno) administriranje, ki avtorje zasipa s številnimi papirji, prošnjami, odločbami, uredbami in dodatnimi (obveznimi) evidencami; med zadnje zagotovo sodi lani porojena zahteva po registriranju potreb po avtorskih pogodbah in nato registriranju teh pogodb na Zavodu za zaposlovanje.

Vsakršne spremembe, ki se zgodijo v statusnem smislu, so za avtorje praviloma slabše. Po eni strani tisti, ki delajo več, delujejo znotraj okvira "s. p." – samostojnega podjetnika – brez kakšnega posebnega normativnega

razumevanja "pisateljske obrti". Samozaposleni pisatelji, ki jim prispevke za zdravstveno in pokojninsko zavarovanje za določen čas (v katerem dokažejo svoj pomen za nacionalno kulturo) plačuje država, pa seveda v dohodninskih prijavah ne morejo več dokazovati večletnega ustvarjanja del, za katera honorar dobijo naenkrat; zato ob prejetem plačilu praviloma presežejo letno zgornjo mejo dohodka (za upravičenost do plačanih prispevkov), izgubijo državno "pomoč" in potem v letu, ko pač nimajo dohodkov, plačujejo prispevke, kot vedo in znajo. Za kakršna koli bančna posojila, ki bi jim pomagala prebroditi težave, kreditno niso sposobni; praviloma zelo težko odpirajo (ali vzdržujejo) transakcijske račune, saj jim bančni računalniki zaradi nerednih prilivov praviloma avtomatsko ožijo finančni manevrski prostor (če računalnik ne zazna rednih prilivov, sam zniža morebitni limit na računu).

Pomemben element urejanja položaja avtorjev izvirne literature bi bil lahko povečan odkup teh knjig z javnim denarjem za javne knjižnice. Po eni strani navajajo k takemu razmišljanju zelo pozitivni rezultati takega pristopa v skandinavskih deželah (s katerimi se želimo primerjati); po drugi strani včasih k ustreznim korakom navaja pogled na spisek najbolj izposojanih knjig v splošnih knjižnicah pri nas, saj se zdi, da si ljudje najraje izposojajo nezahtevno prevedeno literaturo in tako odlični sistem javnih knjižnic z vrhunsko izobraženimi strokovnjaki za javni denar skrbi predvsem za uveljavljanje (pretežno ameriškega in angleškega) popularnega prevedenega branja. Zelo dobro bo, ko bodo knjižničarji pripravili natančno analizo odkupov za javni denar, saj bo to lahko resna podlaga za morebitne spremembe in bo tudi jasno, ali ti očitki držijo oziroma koliko držijo.

Povečan odkup slovenske izvirne literature bi lahko vodil k jasnejšemu vrednotenju našega knjižnega trga. Če izide približno 4.000 knjig na leto in če je približno četrtnina leposlovje (od tega 600 knjig za otroke in mladino), bi približno razumna institucija lahko izbrala 100 izvirnih naslovov za odrasle in 200 izvirnih naslovov za mladino in otroke na leto, ki bi jih z javnim denarjem odkupili za knjižnice v nakladah, s katerimi bi pokrili potrebe splošnih in šolskih knjižnic ter omogočili založnikom racionalne kalkulacije, avtorjem pa spodobne honorarje. (Če bi okvirno odkupovali knjige za odrasle v nakladi 500 izvodov po povprečni ceni 40 evrov ter mladinsko literaturo po 1500 izvodov po povprečni ceni 25 evrov, bi potrebovali manj kot 10 milijonov evrov na leto.) Postopek bi morda polagoma omejil poplavo nesmiselnih izdaj oziroma jih v celoti prepustil komercialnim tveganjem različnih založnikov ter izboljšal kvaliteto dobrih naslovov in avtorjev.

Nakupe komercialne literature, za katero je včasih videti, da v javnih nakupih prevladuje, bi morali bolj prepustiti presoji lokalnih skupnosti oziroma lastnim prihodkom knjižnic in, v končni posledici, neposredno zainteresiranim bralcem. Tako bi polagoma vzpostavili sistem, ki bi zagotavljal dobro oskrbo javnih knjižnic z dobro literaturo, založnikom omogočil načrtno dolgoročno programiranje, avtorje vzpodbujal k poglobljenemu delu, ki bi bilo ustrezno plačano, ter seveda omogočil zanesljivo skrb za ohranjanje in razvoj jezika, ki je temelj obstoja nacionalne kulture.

Še en kulturnopolitični ukrep v zvezi z ustvarjalci se zdi zelo premišljen, celovit in relativno hitro uresničljiv ter bi uredil številne težave, tako s svojo simbolno vrednostjo kot tudi zaradi razmeroma majhne vsote potrebnega denarja. Mislim na univerzalni temeljni dohodek, ki bi ga kot relativno majhna država na spodobni ravni gospodarskega razvoja in z jasnim zavedanjem o kulturi kot o pomembnem temelju obstoja lahko (za začetek najprej) uvedli na področju kulture. Pogovor o tem bo naporen, še posebno v demagoškem ozračju, ki je pred časom pomagalo ukiniti/zamrzniti že tako imenovane kulturniške pokojnine (saj pisatelji vse življenje niso nič delali, zdaj pa hočejo še pokojnine!). Vzemimo, da bi 100 pisateljev, ki bi se (zaradi pomembnega prispevka k "slovenski kulturi") prelevili v neke vrste javne uslužbenke, dobivalo 2.000 evrov bruto dohodka na mesec; v državi bi za to potrebovali 2,4 milijona evrov na leto (v realni slovenščini: pol kilometra manj zahtevne avtoceste). Seveda bi se bilo najprej treba dodobra spreti glede tega, katerih 100 pisateljev si zasluži tak položaj, a kolobarjenje članstva v instanci, ki bi presojala o tem na podlagi splošno sprejetih meril, bi verjetno zagotovilo razumno družbeno soglasje o "izbranih" s takim posebnim statusom. Še posebno ker bi se dalo spraviti na svetlo tudi kakšne številke: koliko denarja (in kakšne papirnate in tehtne procedure) bi bilo treba, če bi se teh 100 sicer priglasilo med nezaposlene; koliko pisatelji v resnici opravijo družbeno koristnega in neplačanega dela; koliko na hitro napisanih knjig, ki so bile napisane za poceni preživetje, bi izginilo s trga; koliko denarja bi lahko teoretično zaračunali kulturni industriji, ki si brezplačno prisvaja avtorske pravice (ki so že postale splošno javno dobro); koliko svojega dela so avtorji v času neurejenih razmerij državi samoumevno poklonili (učbeniki, proslave, brezplačna izposoja); koliko časa kulturniki v različnih svetih (javnih zavodov ali česa drugega) poklanjajo državi (v nasprotju s plačanimi nadzorniki v gospodarstvu) itn. Intelektualno (pisateljsko) delo, ki po naravi teži k temu, da postane splošna družbena lastnina, bi v času nastanka svojim ustvarjalcem zagotovilo osnovni življenjski standard, ne pa nepričakovanih dohodkov dedičem ali (po preteku avtorskih pravic) založnikom.

Dostikrat opazimo, da je trajno in sistematično podcenjevanje intelektualnega dela polagoma vzpostavilo razmerja, v katerih niti normalen pogovor ni več mogoč in so vidni nesmisli postali običajen pojav. Po drugi strani logika kapitala – z osamosvojitvijo smo v Sloveniji razveljavili zakon o založništvu in ta dejavnost iz “dejavnosti posebnega družbenega pomena” je postala ena običajnih gospodarskih panog – z zanesljivimi tržnimi koraki vzpostavlja dobiček kot temelj založniške kvalitete. Intelektualno (še posebno pisateljsko) delo je običajen, vse bolj nepomemben proizvodni strošek, ki v strukturi prodajne cene potuje proti mejnim količinam. Globalni konkurenci z učinkovito promocijo (tujih avtorskih pravic) se nebogljen slovenska kulturna politika v vrednosti nekaj odstotkov obrata založniške proizvodnje v državi z dosedanjimi ukrepi seveda ne more upirati. Če menimo, da slovenski jezik in slovenska izvirna literatura zaslužita posebno skrb, je pač treba vpeljati nove mehanizme.

***

V državi je več kot 1000 (gospodarskih in drugih) družb, ki so registrirane tudi za izdajanje knjig. Založb, ki jih izdajo 20 ali več, je približno 30. Vtis, da se založbe množijo, ker je to zelo donosen posel, je napačen. (Je pa res, da je za opravljanje frizerske dejavnosti potrebna ustrezna kvalifikacija, založnik pa je lahko vsakdo, ki se za to odloči in ima potreben kapital.) Natančnejših in kolikor toliko svežih podatkov o strukturi izdanih knjig (4.000–5.000) na leto ni, še posebno teh ne, koliko subencioniranih nikoli ne doseže kupcev (koliko jih obleži v zalogi) in kakšna je njihova usoda v javnih knjižnicah.

(Na tem mestu se ne bom spuščal v analizo privatizacije založb, v katere je država dolga desetletja na najrazličnejše načine namensko finančno vlagala in svoj lastniški vpliv nanje v programskem smislu, dokler je bil še čas, ravnodušno zanemarila. Te zgodbe so že davno minile in jih nima smisla obujati. Pomembnejše so možnosti, ki bi se jih dalo znotraj tržnih mehanizmov države uporabiti pri oblikovanju položaja “knjig v javnem interesu” in v okviru tega še posebno izvirne slovenske literature.)

Domači avtorji za založnike praviloma pomenijo večje tržno tveganje in večje stroške, zato njihove knjige izdajajo v nizkih nakladah, to pa stroške še povečuje. Treba je jasno priznati, da razmeroma nizek honorar v stroškovniku knjige slovenskega avtorja za založnika v strukturi cene pomeni relativno visok strošek. Tu je (pri nekaterih knjigah, pri nekaterih založbah) s subvencijami priskočila na pomoč država. Zapleteni, pogosto precej abstraktno opredeljeni sistem, ki je s konkretnimi rezultati nemalokrat povzročal vsaj začudenje, polagoma potuje v slepo ulico in ni čudno, da ga mnogi želijo

odpraviti in zamenjati s čim boljšim. Neprikrita javna želja je seveda, da bi bilo tem problemom namenjenega tudi več denarja.

V slovenskem založništvu velja sicer nenapisano, a preverjeno pravilo, da je lažje prodati knjige slabega tujega avtorja kot pa knjige domačih (razen redkih izjem seveda). Podobno sliko dajejo številke o izposojah v splošnih knjižnicah. Procesi lastninjenja založb (in kupčevanja z njimi) po svetu kažejo, da kapitalski lastniki, ki jim je vseeno, ali so lastniki založbe ali tovarne toaletnega papirja, terjajo predvsem ustrezno visoke kapitalske donose, pri tem pa jih kakovost založniškega programa (v "starem" smislu – dobri avtorji, dobri uredniki, dobro lektoriran in oblikovan "izdelek" kot celota) ne zanima. To smo pri nas videli tudi pri svetem lastništvu pornografskih TV-programov; istemu lastniku tudi knjižno založništvo ni tuje. Zato se seveda velik pomen pripisuje izdajam mednarodnih uspešnic (vedno se rojevajo Dani Browni in Rowlingove), ki jim svetovna promocija močno znižuje prodajne stroške na majhnih trgih (nobena slovenska založba si za nobenega slovenskega avtorja ne more privoščiti stroškov za toliko oglaševanja, kot so ga slovenski mediji brezplačno namenili Harryju Potterju!). Osupljiv – oziroma v tej luči povsem razumljiv – je podatek, da je približno 10 avtorjev izdalo približno štiri petine leposlovja na vsem svetu!

(Mimogrede, danes, ko oddajam to besedilo, je v Delu na – simbolično! – 13. strani v dveh vrsticah objavljena novica, da je Primož Suhodolčan med mladimi slovenskimi bralci s svojo knjigo *Košarkar naj bo!* že PETIČ osvojil naslov najbolj priljubljene mladinske knjige na Slovenskem. Zanj je letos spet glasovalo več kot 25.000 mladih bralcev. Zelo zanimivo bi bilo izvedeti, koliko vrstic je naš tisk v zadnjih petih letih objavil o Rowlingovi in Harryju Potterju in koliko o Primožu in njegovem košarkarju, na koliko naslovnica sta bila objavljena ali Primož ali njegov košarkar, kako pa sta jo odnesla Rowlingova in njen Harry!)

Odgovor na te vrste založniški globalizem/imperializem so dali v Skandinaviji (navajam norveški primer, ki je bil "rojen" že pred odkritjem nafte v Severnem morju). Najprej seveda z bolj zavzetim odnosom do svojih avtorjev: pogled v kataloge tamkajšnjih založnikov pokaže, da domači avtorji zavzemajo večino njihove vsebine ter da prevodna literatura v propagandnih publikacijah sodi v ozadje (vsako leto je prav fizično opazna razlika med pritličjem dvorane 6 na knjižnem velesejmu v Frankfurtu, v katerem v literarnem ozračju razkazujejo svoje knjige Skandinavci, ter dvorano 8, ki kipi od anglo-ameriškega "biznisa"). Potem je tu celoviti sistem knjižničnega nadomestila. V javnih knjižnicah ne šteje število izposoj, pač pa število del posamičnega avtorja, ki so na

voljo za izposojajo (pri 30 naslovih se "štetje" konča). Knjižnično nadomestilo se deli v obliki številnih letnih štipendij avtorjem (norveški sistem je eden najstarejših v Evropi), ki jih brez težav dobivajo leta in leta zapored. Zgodbe, ki se jim v Sloveniji brez dvoma ne bi mogli izogniti – da so "ves čas pri koritu isti avtorji" –, preprečujejo tako, da se selektorji vsako leto zamenjajo. To pomeni, da je nekdo, ki redno dobiva štipendije, pač dober in kajpak, da se država zaveda pomena literature in nadomestilu namenja precej denarja. Poleg tega država (za približno 1000 javnih knjižnic) odkupuje izvirno (otroško in odraslo) literaturo, in sicer 1000 izvodov posamezne knjige; kakovost dela založb in njihovi programi določajo količino naslovov, ki pridejo v poštev za odkup. Založniki tako vnaprej vedo, koliko knjig v nakladi 1000 izvodov bodo prodali državi za knjižnice, in ta podatek močno vpliva na založniške kalkulacije in programske načrte. Seveda se založbe potegujejo za dela dobrih avtorjev in ti se zavedajo, da kakovost njihovega dela pomeni pomemben dejavnik pri popotovanju knjige od njih do bralcev in da so od nje finančno odvisni tako oni kot tudi založbe. Sodelovanje avtorjev in založb seveda močno prerašča pogodbenobarantaški odnos, ki ga poznamo kje drugje in pri katerem založnik v zameno za izplačilo nizkega honorarja terja, da mu avtor za svoje delo "odstopi materialne avtorske pravice za ves čas trajanja avtorske pravice" in druge podobne, še pred nekaj leti nepredstavljive izsiljevalske neotesanosti.

Tak sistem odkupov bi bilo pametno razviti tudi pri nas. Še posebno pomembno bi bilo odkupovati knjige za otroke in mladino. Predvsem zato, ker prepričanje, da bodo starši vsaj svojim otrokom kupovali knjige, če jih že zase ne bodo, vodi v poplavo slabih knjig, ki izidejo vsako leto. Država bi tako z usmerjenim odkupom lahko nedvoumno, v sodelovanju s knjižničarji in literarnimi/likovnimi poznavalci, znova vzpostavila kriterije dobrega. In tudi zato, ker je temelj bralne kulture vsakega naroda bralna kultura mladih. Pri nas ima branje v šolah veliko tradicijo (bralne značke, ki bo v kratkem stara pol stoletja in vsako leto združuje skoraj 150.000 deklet in fantov, ki prostovoljno berejo, nimajo nikjer drugje!); knjižnica na šoli je nekaj običajnega. Je pa seveda neodpušljivo, da šole nimajo namenskega denarja za nakupe sodobne literature za svoje knjižnice. Od tod račun iz uvoda, da bi država odkupovala 200 knjig za otroke in mladino v nakladi 1.500 izvodov, saj bi tako v vsako knjižnico prišli 3 izvodi. Knjige med mladimi zasedajo normalno mesto v "potrošnji" prostega časa, ob svetovnem spletu, televizorjih, telefonih, raznih predvajalnikih in drugih izumih komunikacijske tehnologije. A k branju jih moramo povabiti z zadostno količino dobrih in sodobnih knjig.

Slovenska mladinska literatura je (po podatkih COBISS-a) že zdaj v vrhu domačih izposoj. Ne bi bilo narobe, če bi ji priznali vlogo pri oblikovanju bralne kulture in odraščanju mladih sploh. Zagotovljena uveljavitev izvirne mladinske literature bi hkrati vzpodbudila založnike, da se tega dela knjižnega programa lotijo načrtno, pozorno in dolgoročno. To nikakor ne bi bila ovira, da ne bi ob tem pozorno spremljali gibanj po svetu in ob domači seveda izdajali tudi tuje mladinske literature. Ne bi pa se moglo zgoditi, da bi prevajanje svetovnih uspešnic in njihova osupljiva profitna uspešnost onemogočili oziroma skrčili število izvirnih domačih izdaj.

Podobno bi zagotovljeni odkup izvirne literature za odrasle spremenil odnos založnikov, knjižničarjev in bralcev do domačega ustvarjanja. Številni primeri kažejo, da ima ustrezna izvirna literatura, še posebno če jo spremlja resno založniško ogrodje v dobronamerni povezavi z javnimi knjižnicami in mediji, velik odmev in dosega naklonjenost bralstva. Zagotovljen odkup 200 del v nakladi 500 izvodov se v tej luči ne zdi nedosegljiv in še toliko manj nesmiseln cilj. V veliki meri bi lahko zamenjal pogosto kritizirani obstoječi sistem subvencij. Po drugi strani pa ne bi v ničemer ogrozil svobodnega založniškega tržnega tekmovanja z lažjimi prevedenimi naslovi, na katero bi morale veliko bolj vplivati vsakodnevne volitve z glasovi iz bralskih denarnic.

***

Letošnje leto se zdi primerno za tehten premislek in za odločne, morda za nas povsem nove korake v zvezi s slovenščino in slovensko izvirno literaturo. Govorimo o Trubarju, letošnje leto naj bi bilo "njegov". Naš jezik in naša literatura torej obstajata 500 let. Viharili so ju zelo različni viharji, a sta "stala inu obstala" tudi v današnji Evropi, ki ji ponosno predsedujemo. Škoda bi bilo, če bi bili naši načrti usmerjeni le v rešitve v kakih daljnih delih tega sveta, v katerem smo majhni med velikimi. Škoda bi bilo, če tega prelomnega časa ne bi zaznamovali z nečim, kar bi v naših lastnih očeh in z našimi lastnimi odločitvami pomenilo preskok nacionalne kulturne stvarnosti, ki bi morda kot svetilnik blisnila po Evropi. Denarja ni treba veliko. Treba je drznih in svežih odločitev. Postali bi veliki tam, kjer smo res lahko; in vse to je odvisno le od nas.